

Meraklı zamanların
tam ortasındayız

İskender
Öksüz

Meraklı zamanların tam ortasındayız

İskender Öksüz

Azerbaycan'da "ilginç" yerine "meraklı" diyorlar. Ben de 'meraklı'yı öyle kullandım. Bir Çin bedduasını hatırlatarak gireyim: "Meraklı zamanlarda yaşayasın!" Çin felsefesi karamsar. Bu dilek bana beddua değil, dua gibi geliyor.

Geçtiğimiz pazar günü Karar'da şöyle bir haber vardı: "Danimarka'da mektup dönemi kapanıyor, 400 yıllık posta geleneği sona eriyor." 30 Aralık'ta posta idaresi artık mektup kabul etmeyecekmiş [kabul etmeyecekmiş](#). Danimarka'nın kırmızı renkli posta kutularını hatıra diye satışa çıkarmışlar, kapışılmış. Sahi bizim posta kutularını da artık pek görmüyorum. Onların yerine PTT AVM kamyonetleri var. PTT kargo hizmeti de muhakkak mektubu geçmiştir. İyi ki resmî tebligatlar hâlâ mektupla yapılıyor. Üzerlerine de damga pulu yapıştırılıyor!

Daha az kâğıt

Bu, kâğıt mektubun ölümü. Mektup başlı başına bir edebî türdü. Artık yok. Katil belli: E-posta ve diğer çevrimiçi haberleşme imkânları. Mektup kelimesinin bütün çağrışımları gerek romantik gerek değil, Garcia'ya mektup götüren adam dâhil yok artık. Garcia'ya e-posta gönderen adam da olmaz hani.

Epey oldu, kâğıt gazetenin de sonunun kehanetini okumuştum. En son ortadan kalkacağı ülkeler Türkiye ve Rusya'ydı. Yanlış hatırlamıyorsam tahmini bitiş tarihi 2030'du. Dünya çapında birkaç büyük gazete de "sadece internet" deyip baskıyı bıraktı. En çarpıcı örnek, dünyanın ilk gazetesi denilen Lloyd's List. 1734'te yayımlanmaya başlayan List, 2013'te basılan 60.850'nci sayısından sonra, sadece internet üzerinden yayımlanıyor.

Bir buçuk yıl kadar önce, bu sütunda, birkaç yapay zekânın tercüme becerisini ölçmek için onlara Yahya Kemal'in nesirlerinden örnekler vermiştim. Epey başarılıydılar. Zaten biliyorsunuz artık birçok tercüme yapay zekâyâ yaptırılıyor. İnsan kontrolü de var. Fakat iş yükü ona-bir gibi bir oranda azalıyor, kısalıyor. Bu her on mütercim-tercümandan dokuzunun işsiz kalması mı demek?

Yapay zekâ olgunlaşıyor

Şiir için Osman Nevres Bey'in meşhur şarkısından şu iki mısrayı vermiştim;

Senden bilirim yok bana bir faide ey gül

Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

Başarı burada bitmişti. Denediğim hiçbir yapay zekâ ikinci mısradaki "eller"i organlıktan çıkarıp yabancılar, başka insanlar diye çevirememişti. Bir buçuk yıl sonra tekrar denedim. Sonuç epey farklıydı.

Grok, iki ayrı çeviri yapmış. Birinde, "Başkaları ellerine gül yağı sürer, bülbül öfkesinden patlasa da." demiş; kelime kelime tercüme dediği diğerinde, "İnsanlar ellerini gül yağıyla mesh eder, isterse bülbül patlasın." İkisinde de "eller"in iki anlamı da var. Tek kelimeyle tevriyeyi yakalamak mümkün değildir. O sadece Türkçede yapılabilir.

Copilot üzerinden GPT 5.1, "Başkaları kendilerini senin gül yağınla mesh eder, bülbül kalbini

kırarken", buyurmuş. El- başkası farkını fark etmiş.

Bir buçuk yılda hiç de kötü bir ilerleme değil. Yapay Zekâ cephesindeki en önemli gelişme, gelişmenin kendisi.

Sanrı da zekâ artışı var

Bu denemeyi yaparken Grok bana hayal görmenin, sanrının pek açık bir örneğini de verdi. Günümüz yapay zekâları hoş sohbet ya çeviriyi vermeden birkaç laf edeyim demiş herhâlde ve buyurdu ki "İşte bu meşhur Fuzûlî beyitinin en doğal ve şiirsel İngilizce çevirisi..." Osman Nevres Bey, Fuzuli'yle karıştırılmaktan gocunmazdı herhâlde.

Halüsinasyon nereye kadar diye merak ettim ve şimdi Grok'a tekrar sordum. Aramızda geçen sohbeti aynen veriyorum:

Ben:

Şu mısralar hangi şairindir? "Senden bilirim yok bana bir faide ey gül/ Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül"

Grok:

"Bu mısralar Nevres-i Cedîd (veya Nevres-i Kadîm, tam adı Osman Nevres) adlı 18.-19. yüzyıl divan şairine aittir.

"Şiir, klasik Türk mûsikisinde Hüseyini makamında Tanbûrî Ali Efendi tarafından bestelenmiş ünlü bir şarkıdır ve nakaratı tam olarak verdiğiniz mısralardır: "Senden bilirim yok bana bir faide ey gül Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül"

"Şiirin son kıtasında mahlası "Nevres" geçer, bu da sahipliğini doğrular. Klasik gül-bülbül alegorisiyle sevgilinin (gül) nankörlüğünü ve âşığın (bülbül) çilesini anlatan içli bir gazeldir."

Eh, hiç fena değil. Fuzuli gitmiş, Osman Nevres Bey gelmiş. Bu sefer de parantez içi sanrı ama olacak o kadar.

Sonuç: Yapay Zekâ cephesinde her gün yeni bir şey var. Olgun teknolojilerde gelişmeler yıllara yayılır. Yapay Zekâda; aylar, hatta haftalar içinde oluyor.

Yapay zekâlar artık Web'de arama yapıyor. Eskiden bildikleri, piyasaya sürülmeden önceki eğitimiyle sınırlıydı ve sabitti.